

НАРОДНО БЛАГОСТАЊЕ

ИЗЛАЗИ СВАКЕ СУБОТЕ

ПРЕТПЛАТА:

За целу 1933. са додатком д 280.—
без додатка д 200.—
Поједини број са додатком д 6'50
без додатка д 5'—
Годишња претплата за иностранство
шв. фр. 40'— или д 440'—

НЕДЕЉНИ ЧАСОПИС

Uredništvo i Administracija
BEOGRAD, SANJE ZIVANOVIĆA 23.

Svi pojedini brojevi „Narodnog Blagostanja” od 1929., 1930., 1931. i 1932. g., kao i redovni iz 1933. godine mogu se dobiti u knjižari Drag. M. Gavrilovića, Kralja Aleksandra br. 6.

Новац за претплату и огласе по-
лаже се на Чековни Рачун код
Пошт. Штедионице, Београд. Бр.
50.924, или пошт. упутницом.

Уредништво прима само написе
који нигде нису објављени.

БРОЈ 2.

БЕОГРАД, 8. ЈАНУАР 1933. ГОД.

ГОДИНА V

Уредник: д-р Велимир Бајкић
Сање Живановића 23—25.

Поштански фах бр. 566.
Телефон м^бградски 23-380

Бласник: Аца Павловић, адвокат
Темишварска 19.

Садржај:

Од уредништва: КРИЗА КЊИГЕ

Dr. Bogdan Prica: KAKO DEJSTVUJE DEVALVACIJA (NOVCA) NA NARODNU PRIVREDU

Д-р Милан Ј. Жујовић: НЕЗАПОСЛЕНОСТ У ЕНГЛЕСКОЈ

ДОГАЂАЈИ И ПРОБЛЕМИ:

Зашта плаћају радници уредске доприносе. — Трговински уговор без трговинског уговора. — Kako je Austrija po drugi put sanirala svoju valutu. — У ери утопије. — Pred masivnim državnim zajmovima u Francuskoj. — Заштита дужника неземљорадника. — U kakvom je stanju amerikanska poljoprivreda. — Streza u praksi.

ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА

КОЊУНКТУРА

Stanje Narodne banke na dan 31 decembra t. g.
Београдска берза
Загребачка берза

Додатак:

АНАЛИЗА БИЛАНСА

Акционарско друштво за рибогојство — Загреб
Младеновацка пољопривредна банка — Младеновац
„Монтаника” д. д. — Загреб
Српска ратарска штедионица — Стари Бечеј

ОПШТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКО БАНКАРСКО ДРУШТВО А.Д.

БЕОГРАД — ЗАГРЕБ

Главница и резерве

Филнал: НОВИ САД

127.500.000 динара

Телефон интерурбан Београд:
21-801, 21-802, 21-803, 21-804.

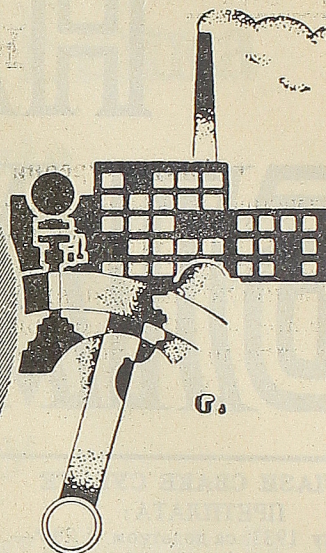
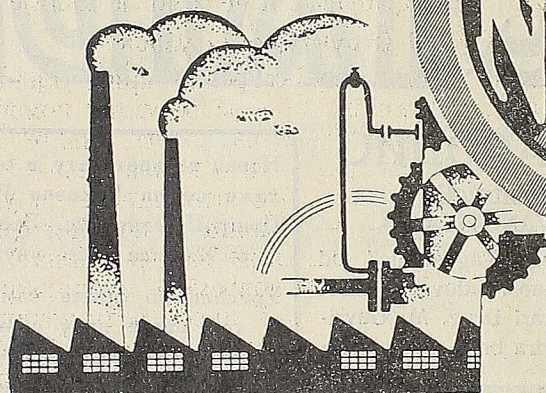
Телеграми: БАНК-ФЕРАЈН

Телефон интерурбан Загреб
5442, 5443, 5444, 5446, 5447.

SOCONY

MOTORNA ULJA

sastavni dio
svakog stroja

Standard Oil Company
of Yugoslavia

Beograd

Akademija nauka
Telefon 859, 2198, 1473

Zagreb

Kumičićeva 5
4651, 4652, 4518

ШИРИТЕ „НАРОДНО БЛАГОСТАЊЕ“

ПРЕТПЛАТНИЦИМА

Извештавамо г. г. претплат-
нике да су готове платнене
корице за 1932 год. са ути-
снутим златним насловом.

Израђене су двоје корице: једне за ре-
довне бројеве а друге за анализе би-
ланса. Цена појединих корица износе
Дин. 15~- а обојих 25~- заједно са пошт.

Од Уредништва

КРИЗА КЊИГЕ

— Обим и узроци —

I Коњунктурелни узрок

Актуелна је криза књиге. Пишу се чланци, воде се полемике, држе се предавања, организују се сајмови све због кризе књиге. Али у томе брду од написа нисмо наишли ни једну анализу узрока кризе књиге и структуре кризе књиге, а без тог не може бити ни успешног лечења. Књига је роба, и према томе, и ако се о њој говори као о квалифицираној роби, не може бити имун према општој привредној кризи. Сигурно је, да се књига код нас више не продаје као за време инфлаторног полета првих година после рата. Потрошња се стално смањује, и разумљиво, лагери издавача се гомилају, књиге се мање издају, хонорари писаца су мршавији. Општа привредна криза манифестује се, дакле, у пуној мери и код књига. Опадање куповне снаге сваким даном смањује њену потрошњу, јер у скали човечијих потреба књига не стоји на првом месту. Зато је и разумљиво, да се код прве редукције издатака редуцирају и они за књиге. Дакле криза је коњунктурелне природе, и уско је везана с општом привредном кризом. Мере које су предузимане код нас за њено решење, показују да се о коњунктурелном карактеру кризе мало водило рачуна. Као најефикаснија мера предложене су и организоване распродаје књига по сниженој цени, што се назвало сајмовима. Од већих распродаја једну је организовала „Цвијета Зузорић“ а другу Српска књижевна задруга, а обадве су крштене именом сајам. У ствари, то није сајам, јер овај, по дефиницији, није ништа друго него сретство да се оствари ужи додир између продаваца и купаца, и да се ови последњи ободре на куповину. После рата, сајам је имао велико значење, јер је у светској производњи дошло до великих померања. Старих фабрика је нестало, а нове су се појавиле. Требало је довести у везу потрошаче с новим произвођачима. Та су времена прошла — данас је и сајам у кризи. Према томе, тиме се данас не би могло помоћи књизи. Сем тога, књига је таква врста робе, за чију куповину није потребан непосредни увид: много је важнији публицитет, који је код нас прилично велики: сва дневна и повремена штампа редовно објављује све нове појаве на књижевном тржишту, што практично значи одузимање сваке важности сајму књига. Сада је само питање, да ли ове распродаје које се називају сајмовима, и које имају у себи само један елемент сајма, наиме излагање, могу да буду лек за коњунктурелну кризу књиге? Обично се распродају старе ствари — бофл роба, по сниженој цени. Што је роба старија, што је мања вероватност да ће се продати, то је код распродаја попуст већи. Такав је обичај у трговини, тако је било и код распродаје књига код Српске књижевне задруге. Цене неких књига су биле снижене до 40%, а код неких није било уопште попушта. Код „Цвијете Зузорић“ су поједини издавачи давали разне попусте. Наравно, да се оваквим распродајама може растурити много већи број књига, него иначе, за исто време, али то не значи да се је нашао лек за кризу књиге. Рекли смо да је она у првом реду по-

следица опадања куповне снаге, и према томе, може се решити само њеним повећавањем, што је могуће једино у случају обрта у коњунктури уопште. Ублажити кризу књиге могло би се њеним појевљењем, али не само за неколико дана, како се то ради на овим т. зв. сајмовима, и не само за лошије књиге.

II Структурелни узрок

Али поред коњунктурелне кризе књиге, постоји и структурелна, која је резултат померања у области штампане речи на штету књиге. Многи писци који су расправљали о кризи књиге идентификовали су ову с кризом штампане речи уопште, што је највећа грешка. Књига је посебни сектор у њој, и има своје специјалне законе. Данас су новине, часописи и остале повремене публикације потисле књигу са тржишта. У првом реду новина. Она је постала свакодневна потреба човека. Он без ње не може. У њој налази све што треба: вести из дневне домаће и међународне политике, кратке, иако површне, коментаре, забавни део, романи, локалне вести, информације о берзанским курсевима, кретању цена на тржишту, доласку и одласку возова, објаве позоришта, биоскопа, предавања, огласе итд., и на крају, што је најважније, све за један динар. Новине су једино могућа лектира за малог човека с незнатним приходима и дугим радним временом. Он управо има толико времена колико је потребно за читање новина — а чита их због њихове разноврсности — и толико новаца колико је потребно за њихову куповину. Новина је јефтинија него најјефтинија књига, и сем тога продаје се на отплату. Интересантан је развој ових разних сектора у области штампане речи у два земљама са великом културом: у Француској и Немачкој. У Француској је извршена поменута структурелна промена. Сектор дневне и недељне штампе доминира код публике, књиге сваким даном све више губе своје позиције на тржишту. Издавачи научних дела раде често с губитком. Само се, донекле, одржава још роман. Због великих традиција и због његове необичне интересантности; француски роман је и данас још најбољи роман на свету. У Немачкој, међутим, ова структурелна промена није завршена. Књиге су успеле да се одрже, нарочито научна и стручна књига. На овоме терену новине нису могле да сузе сектор књиге. Ова отпорност је у вези с трећим проблемом, који је у узрочној вези с појавом кризе књиге, наиме с њеним квалитетом. Код нас је овај процес почео после рата, али се није могао тако јасно приметити у инфлаторном полету, јер тада све иде, да се тим јаче испољи у доба кризе и опадања куповне снаге публике.

III Криза квалитета

Трећи моменат, важан за кризу књиге, је њен квалитет. Као и код остале робе, у колико је понуда већа, публика тражи бољи квалитет. Код књига овај се састоји из два елемента: супстанцијалног и формалног. Код стручне, научне књиге важнији је први, код белетристике други. Може научна књига бити сјајно написана, ако не одговара основним

супстанцијелним условима за добру научну књигу — познавање материје и логично излагање — не вреди ништа. Код белетристике формална страна је много важнија, у лирици су управо речи све. Али примарност супстанцијелних услова код научне књиге не значи негирање формалних. Свака књига мора бити јасно и разумљиво написана. У колико је материја тежа, у толико мора бити јасније изложена. Откако се пише, говори се о тешком и лакој стилу, што управо није ништа друго него разни степени јасноће и нејасноће. Ми не можемо сада да дајемо дефиницију стила нити његове главне карактеристике, али извесне негативне стране морамо истаћи када говоримо о квалитету књиге. Дуге, уметнуте реченице, с мноштвом страних речи, често криво употребљених, и понављање отуђују књигу од читаоца. Треба много напора и много времена да се савладају све тешкоће писања. Код нас се то занемарује. Свако мисли да је рођени стилиста, а заборавља, да и ови морају много да уче и да раде ако желе да се њихове стилистичке способности испоље у пуној мери. Даље, велика група наших писаца пише за жири а не за публику. Ова их не разуме. А она је та која плаћа књиге, и од ње зависи да ли ће се сектор књиге проширити или сузити. Претерана и незнаљачка употреба страних речи само још више удаљава стил од живота. Велики број страних речи су технички термини у односној научној грани, и њихова правилна употреба претпоставља детаљно познавање и студирање те науке. Иначе се даје криви смисао, употребљују се где им није место, створи се забуна код публике — што ни у колико није повољно за продају књиге. Да се криво не разумемо: нисмо ми против употребе страних речи. Не проповедамо језични пуризам, као што је то рађено пре 50 година. Овај екстремни захтев значио је удаљивање израза од жи-

вота и зато је морао пропасти. Иста судбина чека сада и овај други екстремни правац који је у последње време постао мода. Зато, када се говори о кризи књиге мора се имати пред очима постулат сваког писања, да буде јасно и разумљиво ономе за кога се пише и ономе ко писану реч купује.

Класичан пример безваздушног писања је уредник „Српског Књижевног Гласника“ г. Милан Богдановић, познати књижевни критичар. У једном чланку који је објавио у „Политици“ од 11. децембра 1932. године, он тврди да не постоји криза књиге него само криза „литературе“, и то из два разлога: „први је супстанцијелни: Наша књижевност је у идејном регресу према прогресу публике. Она је остала у менталитету негде око 1910. године. Књижевно дело је само онда вредност за своје доба, кад га разуме, кад га тумачи, када износи истину о њему. Оно мора бити мисионарско. И зато се не купује. Други је формални: она се модернизовала и ушла у корак са савременим књижевним светом. И због тога је неприступачна висином свога израза“. Први приговор је сасвим неоснован; белетристички књига је у првом реду забавна, и баш су историјски романи имали највише успеха, и ако не тумаче своје доба нити су мисионарски. Да је наш „модерни“ стил неприступачан, у томе се слажемо с г. Богдановићем, али није неприступачан због висине свога израза и савремености, него због нејасноће и пренагомиланости. То наравски г. Богдановић није могао да види јер и он сам пише „неприступачним“ стилем. Као пример нека послужи следећа реченица коју је написао анализирајући стил наших модерниста у истом чланку у „Политици“ од 12. децембра 1932. год.: „Модерни израз, што ће рећи синтетична, сугестивна експресија, интуитивно рођена, постао је тако место средства, самоме себи смисао и сврха“.

Dr. Bogdan Prica, Zemun

КАКО ДЕЈСТВУЈЕ ДЕВАЛВАЦИЈА (NOVCA) НА НАРОДНУ ПРИВРЕДУ

I Dejstvo devalvacije na javne finansije. II Dejstvo hotimične devalvacije. III Dejstvo nehotične devalvacije. IV Pokušaji prisilnog sprečavanja devalvacije. V Uticaj devalvacije na konjunkturalnu krizu.
(Svršetak).

IV Pokušaji prisilnog sprečavanja devalvacije.

У претходном отсеку изведено је да су нехотићне девалvacije у главном у националном интересу, а који пут и у интернационалном. Али оне нису само то. Оне су и нулне. Чак и кад би биле штетне, оне се не би могле избећи. А пошто су нулне, то све жртве које се доприносе да би их се вештачки спречило, не могу донети плода. Кад би такве девалvacije и биле више штетне но корисне по народну привреду, у сваком би случају покушај њихова спречавања био још штетнији: јер би штети од саме девалvacije приступио још и губитак од узалудних жртava.

Чим се у једној земљи осети јака тенденција скакања девизних курсева, предузимају се мере. У почетку блаже.

Али ако се притисак на курс насилне валуте одржи и даље, онда монетарне власти предузимају rigoroznije мере. Уводи се монопол трговине са девизама, па, евентуално, одржавање

службених девизних курсева на златном паритету. Међутим, ако се појави разлика између званичног курса и оног који би се формирао на слободном тржишту, ствара се tzv. црна берза у земљи. При том може постојати разлика између слободног курса ван и онг на црној берзи, ако се успе добро везати домаћа валута иностраних ималаца коју ови држе у тужемству и спречити шверц валуте преко границе.

На сваки начин, строге казне присилице неке имаоце иностраних девиза да их понуде емисионој bancи по званичном курсу. Али ако диференција у курсу буде велика, количине тако понуђених девиза биће врло мале и присилице монетарне факторе да пређу из прве, наивне фазе девизне политике у процесу девалvacije у другу, скептичну фазу. Они ће сад под разним видовима делимично признати девалvaciju и куповаће девизе по већем курсу, пратећи са извесним заостajањем у својој политици цена развјатка домаће валуте на слободним тржиштима.

Tako se, naravno, dolazi ipak do nešto većih količina deviza, ali po kursu tek nešto jeftinijem od slobodnoga.

Na suprot ovoj koristi stoje, s druge strane, sledeće štete:

1. Narodno-ekonomski štetni transferi na pr. begstva kapitala, imaju zahvaliti svoj opstanak dobrim delom nepostojanju javnog slobodnog tržišta. Kad bi imao deviza znali da javni kurs odgovara pravom stanju intervalutarnih odnosa, ne bi bili u tolikom iskušenju da devize prodadu na crnoj berzi. Oni bi u mnogo većoj meri prodavali devize na javnim mestima, koja mogu osujetiti neželjene transfere. Ono što imaoce deviza nagoni na crnu berzu jeste njihovo mišljenje da su na nepravedni način iskorišćeni zvaničnim kursom. Dejstvo tog etičnog momenta treba oceniti više no želju za zaradom. Međutim, ni oni kupci koji usled kontrole na javnim mestima ne mogu dobiti devize ne bi se u većem broju pojavljivali na crnoj berzi, kad bi bilo javnog slobodnog kursa. I oni su voljni dati veću cenu za devize od javne cene, samo kad znaju da javni kurs ne odgovara pravom stanju. Kad javni kurs bude odgovarao pravom stanju, mnogi će takvi kupci promeniti svoju odluku da prenesu valutu, i mnogi će nepotrebni i štetni transferi izostati. Ukratko, javan slobodan tečaj mora u kratkom vremenu dovesti do ukidanja crne berze i velikog dela nekontrolisanih transfera.

2. U doba kada je na slobodnom tržištu veća tražnja stranih deviza od njihove ponude, odvlačivanje jednog dela ponude na službeno tržište (ma da ono povlači i prenošenje odgovarajućeg dela tražnje) dovodi na slobodnom tržištu do pogoršanja odnosa između preostale ponude i tražnje — na štetu domaće valute. Ako na slobodnom tržištu, računajući po zlatnom paritetu, na tri jedinice domaće valute dolaze dve jedinice strane valute, onda će prenošenjem jedne jedinice strane valute na monopolističko tržište biti, doduše, prenesena onamo i jedna jedinica domaće valute, ali to će ipak dovesti do promene ranijeg odnosa na slobodnom tržištu između tražnje i ponude, koji je matematski bio izražen sa 3:2, u odnos koji se izražava sa 2:1. Strana valuta postaje skuplja: dok je pre jedna strana jedinica stajala jednu i po domaće jedinice, sad će stajati dve domaće jedinice;

3. Ako je devalvacija na stranim berzama i na domaćoj crnoj berzi velika, onda dolazi do izvesnog porasta tuzemnih cena angro, pa ako sada izvoznici prodadu svoje devize po zvaničnom kursu, lako se može desiti da ne dobiju za prodanu i izvezenu robu ni onoliko koliko su dali za robu, koja je poskupela zbog devalvacije;

4. „Plansko“ dodeljivanje deviza po zvaničnom kursu mora često dovesti do pogodovanja manje prešnih importnih potreba i onda kada se namerava najskrupuloznije postupati, jer dodeljivačima deviza nedostaje sigurno merilo za pravednu podelu deviza i

5. Najzad, treba spomenuti troškove koje sa sobom donosi ovakva monopolistička trgovina devizama — i za javne vlasti i za privatne stranke.

Dakle, po ovom sistemu treba podneti razne žrtve da bi se izvesna količina stranih deviza dobila po nešto jeftinijoj ceni. A i od te količine, kada se odbije ono što se, ipak, mora dati uvoznim trgovini, ne ostaje redovno onoliko koliko treba za inostrane anuitete. Ovo je dokazano time što su države koje su za poslednju godinu dve dana zavele prisilan devizni kurs, ipak, morale obustaviti transfer najpre privatnih, a zatim i javnih zajmova.

V Uticaj devalvacije na konjunkturalnu krizu

Iz izlaganja u ranijim osecima sledi da devalvacija uvek predstavlja prenos kupovne snage iz jedne zemlje u drugu. Taj prenos je praćen snažnom, hiperkompenzatornom, reakcijom u slučaju neopravdane, a slabom, hipokompenzatornom reakcijom u slučaju opravdane devalvacije. Znači, da u slučajevima potonje vrste depresirajuća zemlja zadržava bar jedan deo kupovne snage

stečene devalvacijom, dok u prvim slučajevima ne zadržava ništa, čak može da izgubi od prvobitne kupovne snage.

Kadgod reakcija nastupa neposredno, tako da devalvacija uopšte ne proizvodi efekat, ili tek posle nekog izvesnog vremena.

Prema tome za svetsko tržište ni opravdana devalvacija ne predstavlja stvaranje nove kupovne snage, što je, kao što je poznato, jedini način izlaska iz konjunkturalne krize. Takva devalvacija reprezentira samo nov, svakako relativno trajan, razmeštaj kupovne snage, i kroz to promenu međunarodne privredne strukture. Ona predstavlja sticanje nove kupovne snage samo za depresirajuću zemlju, i ukoliko je njena konjunkturalna kriza izolovana, može ovakva devalvacija prouzročiti promenu tendencije u konjunkturalnom ciklusu.

Ali ako konjunkturalna kriza nije izolovana na depresirajuću zemlju, nego zajednička svima ili većim zemljama sa kojom ova zemlja stoji u međunarodnoj robnoj razmeni, onda iza realizovanja sviju povoljnih posledica devalvacije u tuzemstvu mora doći i ovde do štetnog uticaja od napredovanja konjunkturalne depresije u inostranstvu. A kriza će vani napredovati tim više, što će se daljem napredovanju konjunkturalne depresije pridružiti strukturelne poteškoće usled devalvacije. Kad vani ne bi bilo depresije, onda bi povećanje kupovne snage u depresirajućoj zemlji bilo poticaj za ukopčavanje latentnih kupovnih snaga, koje su se u konjunkturalnoj depresiji razvile. Ali pošto postoji deflatorska tendencija u inozemstvu, sa kojom se održavaju intenzivne veze, to će ova tendencija, naročito preko padanja angro cena, sprečiti ukopčavanje ovih latentnih sila u proces ozdravljenja u tuzemstvu. Ta tendencija neće, doduše, moći sprečiti da se angro cene u tuzemstvu dignu srazmerno devalvaciji da se privredna delatnost srazmerno ovom porastu cena proširi, ali će sprečiti razvitak privrede preko tog stepena i, šta više, odmah će po postizanju toga stepena dovesti do privrednog opadanja u tuzemstvu u tempu koji će stajati u vezi sa tempom opadanja u inostranstvu.

Kod svetske konjunkturalne krize devalvacija valute u jednoj zemlji dovodi i onda kad je pod povoljnim pogodbama izvedena do privremenog zastoja u opadanju privrednog nivoa te zemlje ili do njegovog privremenog podizanja, iza čega sledi, doduše, na jednoj većoj apsolutnoj visini, opadanje nivoa u vezi sa napredovanjem inostrane konjunkturalne krize.

Kod svetske privredne krize, devalvacija znači u najpovoljnijem slučaju samo strukturelnu pomoć depresirajućoj zemlji, a ne i konjunkturalnu.

Savremena, pak, konjunkturalna kriza nije nigde usamljenog karaktera. Ona je svetska i stoga ni nehotične devalvacije koje su u njenom toku izbile u pojedinim zemljama nisu mogle zaustaviti konjunkturalnu depresiju.

To dokazuje slučaj Engleske.

Ovde su date statistike, po mesečnom statističkom biltenu Lige Naroda, koje se odnose na indeks industrijske produkcije, procenat nezaposlenih i indeks angro cena u Engleskoj. Osim toga su dati u svrhu upoređenja isti podaci za dve najvažnije industrijske zemlje sa stabilnom valutom, za Američku Uniju i Nemačku, za isti period. Kod statistike nezaposlenih procenat se odnosi: u Engleskoj — na broj obavezno osiguranih, u Američkoj Uniji — na broj zaposlenih god. 1926, a u Nemačkoj — na broj članova sindikalnih blagajna.

(Vidi tablicu na sledećoj strani).

Dok se u Američkoj Uniji i Nemačkoj pogoršavaju prilike u sva tri reda činjenica kroz ceo period, dotle u Engleskoj u sva tri odnosa dolazi posle devalvacije do privremenog oporavka, iza čega se svi odnosi pogoršavaju u istom tempu kao i u drugim dv ma zemljama. Maksimum uspeha postizava se u Engleskoj u pogledu industrijske proizvodnje u četvrtom tromesečju 1931, u pogledu potpune nezaposlenosti u VI. mesecu 1932, u pogledu delimično nezaposlenih u III. mesecu 1932, a u pogledu angro cena u I. mesecu 1932. Prosečno se može uzeti da je kul-

minacija postignuta u prvom tromesečju ove godine. Kulminacija je u toliko značajnija što se zbila u zimskim mesecima. Ipak, s druge strane, treba uvažiti da se dobijeni rezultati imaju pripisati celom i istodobno zavedenim carinama.

Industrijska proizvodnja (1928 = 100)												
1931	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VII.
Engleska	73.9	70.3	68.5	65.4	65.8	66.7	64.9	62.2	60.4	56.8	54.1	53.2
Američka	70.6	76.0	66.4	64.3	64.7	62.3	55.2	57.5	56.3	54.1	58.0	54.7
Nemačka		84.6			92.3	90.1						
Procenat nezaposlenosti												
1931	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VII.
Engleska	16.2	16.8	17.4	18.1	18.0	17.7	18.4	18.2	17.5	17.3	17.1	16.8
Američka	5.8	5.2	5.2	3.8	3.4	3.2	4.0	3.8	3.3	4.1	5.0	5.5
Nemačka	29.6	28.4	29.1	31.1	32.9	33.3	35.2	34.4	35.5	37.8	40.3	42.5
Unija	31.0	33.6	35.0	36.6	38.9	42.0	43.6	44.1	44.6	43.9	43.3	43.9
Angro cene (1913 = 100)												
1931	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VII.
Engleska	102	100	99	104	106	106	106	105	105	102	101	98
Američka	103	103	102	101	101	98	96	95	95	94	92	92
Nemačka	112	110	109	107	107	104	100	100	100	98	97	96

Spontana reakcija obavljena je u glavnom odmah posle napuštanja zlatnog važenja u Engleskoj. Sve važnije zemlje devalvirale su odmah u septembru ili najduže u oktobru. Od važnijih zemalja jedini je Japan docnije devalvirao, ali i on već u decembru. Isto tako su odmah bile zavedene carine protiv „valutarnog dampinga“. Te su mere odmah počele dejstvovati i one su dovele do reduciranog dejstva devalvacije u Engleskoj već od prvog maha. Njima se dakle ne može pripisati kvarenje situacije u Engleskoj u proleće.

U pogledu automatskih mera treba istaći da su neke uopšte izostale. Kao što je gore navedeno, Engleska neće da vraća funtu na visinu pre septembra 1931. god. Usled toga je morala pasti eskontna stopa i povećati se opticaaj, to je moralo podići cene, a to opet bremsovati polet usled devalvacije. Zaista je u Engleskoj u kritično vreme, tj. u proleće ove godine, naglo pao kamatnjak a i cirkulacija novca se malo povećala. Međutim, povećanje cena na veliko izostalo je. Kao što se iz gornje statistike vidi, cene su, naprotiv, počele tada padati jače no u inostranstvu. Dakle, ni toj automatskoj reakciji ne može se pripisati pogoršanje situacije.

U inostranstvu je takođe donekle došlo do automatske reakcije, ali ni ona nije mogla prouzročiti kvarenje stanja u Engleskoj. Pre svega, reakcije koja bi se sastojala u devalvaciji zbog zlatne drenaže sa strane Engleske uopšte nije bilo. Međutim, bilo je u inostranstvu povišenja kamatnjaka i smanjenja novčanog opticaaja. Američka Unija i Francuska odmah su iza engleske devalvacije znatno povisile eskontni kamatnjak, a u Nemačkoj je produžen proces smanjenja opticaaja. S druge strane, nemačka eskontna stopa počinje se smanjivati već onda, a i opticaaj u Americi raste već onda, dok u Francuskoj ostaje na visini iz doba pre devalvacije.

Dakle, kao što se vidi, u inostranstvu su neke vrste automatske reakcije uopšte izostale, a neke su bar delom kompenzirane protivnim pojavama.

Ali, i ukoliko je bilo posledica od pomenutih automatskih reakcija, koje nisu bile dokinute delovanjem protivnih sila, nastupile su te posledice odmah i vremenom su mogle jačati samo ako su faktori reakcije jačali. Međutim, ti faktori su u stvari vremenom uglavnom slabili, a naročito su oslabili u proleće ove godine. Tada je nastupila u punom jeku američka zlatna inflacija, tada Amerika i Nemačka naglo spuštaju kamatnjak. Jedino Nemačka dalje smanjuje opticaaj, dok u Francuskoj ostaju i kamatnjak i opticaaj isti.

Dakle, u kritičnom času reakcija na devalvaciju počinje popustati u glavnim zemljama inostranstva i sa te strane moglo je biti jedino olakšanja po englesku privrednu situaciju. I stoga se u pogoršanju situacije od proleća na ovamo može videti samo produženje konjunkturelne krize, koja je jedno vreme bila zastavljena posledicama devalvacije.

■ ■ ■ ■

Д-р Милан Ј. Жујовић, доцент универзитета, Београд.

НЕЗАПОСЛЕНОСТ У ЕНГЛЕСКОЈ

— Економска испитивања и статистичка анализа —

IV Теза о радничком осигурању као проузроковачу незапослености. V Поблијање горње шезе.

VI Будућност незапослености у Енглеској.

(Свршетак).

IV Теза о радничком осигурању као проузроковачу незапослености.

Обично се сматра да је велики поремећај у привреди Енглеске наступио под утицајем ова три фактора: пореским оптерећењем, социјалним осигурањем и високом радничком најамницом. Пословни људи се радо заустављају на овом

последњем фактору у својим објашњењима о кризи. Овом њиховом веровању иде у прилог мишљење да висока цена рада непосредно ствара незапосленост. Дакле изгледа да је цела социјална и економска политика под притиском радничких најамница. Као једини излаз препоручује се смањење награде најамним радницима. Један енглески банкар пред-

ставио је то стање на овај начин: обвезно осигурање противу незапослености учинило је да је рад постао статичан. Поједини научни радници, који су изучавали ово питање помоћу статистичке анализе, дошли су до врло сличног закључка, излажући да свако повишење стварне најамнице повлачи за собом одговарајућу незапосленост.

Г. Жак Руеф проверио је ову констатацију — или овај основни закон, како веде присталице његовог објашњења — помоћу једног дијаграма на коме је врло упадљива корелација између варијација незапослености и стварне најамнице у Енглеској.¹⁾

Чувени енглески економичар Сер Џоџија Стамп потврдио је ову теорију г. Руефа; по његовом прорачуну коефицијент корелације између ове две величине је $+ 0,95$. Овакав резултат може изгледати врло убедљив, узимајући у обзир да се коефицијент корелације креће између $+ 1$ и $- 1$ и да никада не достиже те крајње вредности.

Цело ово питање, г. Руеф је врло опширно изложио. Његово тумачење усвојио је доста велики број енглеских и француских научника. Због тога се и ми морамо на њему мало задржати.

Г. Руеф налази да се радничка најамница у једноме моменту, 1923. г. стабилизовала у Енглеској. Дакле, у односу најамница и цена, бројитељ је остајао исти а именитељ се мењао, па према томе и сам тај однос. Варијације тога односа биле су исте као и варијације незапослености. Путем дедукције долази се до тога да се број незапослених не може снизити докле се год најамнице не смање. Пад најамнице зауставиће се пак на једном извесном нивоу, зато што би у противном случају радник више волео да не ради и да прима осигурање. Г. Руеф верује у универзалност тога објашњења и тврди да је тај закон прецизнији и од самих физичких закона. Поменимо пак да је у његовом тексту изрично наглашено да не треба узети да постоји узрочна веза између варијација цена или најамница и незапослености. Међутим, мало даље, он пада у контрадикцију наводећи да се незапосленост неће смањити у Енглеској док се не буде смањио однос најамнице и цена. На крају крајева по њему ипак испада да поред корелације постоји и узрочност. То се може запазити и по овом његовом мишљењу, да стална незапосленост не постоји у земљама где није уведен систем обавезног осигурања.

Пошто нам није намера да полемишемо са г. Руефом, нећемо се ни упуштати у појединачну критику. То је уосталом већ учинио одлични познавалац радничких питања г. професор Роже Пикар.

V Побијање горње тезе

У својој критици г. Пикар прво негира универзални карактер г. Руефовог закона, због тога што је он његова осматрања ограничио на један период од свега дванаест година и само на једну земљу. Затим он не верује у тачност његове корелације. Г. Пикар је доказао да корелација постоји само у две трећине случајева од 1919. до 1930. год. између незапослености и односа најамница и цена, т. ј. на 48 тромесечја виде се одступања од постављене правилности.

1) Стварну најамницу г. Руеф схвата као количник између индекса најамница и индекса цена. Г. Руеф вели да није хтео да узме у обзир индекс најамница и индекс коштања живота зато што је његов главни циљ да изучава проблем економске равнотеже, што је у осталом потпуно у складу са доктринарним правцем коме он припада. Дакле, однос најамница и цена не треба схватити као мерило куповне моћи радничке најамнице. Због тога сматрамо да је боље у даљим излагањима помињати однос најамница и цена који изражава једно фактичко стање, но да употребљавамо реч стварна најамница, пошто би изгледало да самим тим и ми усвајамо гледиште г. Руефа.

у 16 тромесечја. Под претпоставком и да постоји потпуна корелација, треба имати у виду, вели г. Пикар, да индекс незапослености с једне и индекс радничке најамнице с друге стране произилазе од средњих вредности врло различитих серија. У прилог ове критике могу се навести већ споменута објашњења и статистички подаци, из којих се види да је незапосленост највећа у извозној индустрији. Ту констатацију треба допунити у толико, што је баш у предузећима те индустрије радничка најамница најнижа. Г. Пикар налази да је требало цео тај проблем рашчланити, како се не би дошло до закључака, који су у супротности са самом стварношћу. Најзад он се пита да ли је г. Руефов закон у сагласности са економским предвиђањима и са конкретним чињеницама. Непотребно је задржавати се на економским предвиђањима, пошто је г. Руефова анализа у главном статистичка. На супрот г. Руефовеј тези г. Пикар је навео неколико аргумената на бази статистичкој. Прво, радничка најамница се може смањивати иако постоји систем обавезног осигурања. Друго, смањење радничке најамнице не спречава пораст незапослености. Треће, високе радничке најамнице не сметају да се упосленост нормално обавља. Поменимо још да је г. Руеф схватио радничку најамницу само као саставни део продукционих трошкова, док за г. Пикара то није само један математички елемент и радничка најамница се утврђује под утицајем психолошких сила; „а те су силе факта, која се не смеју обичном негацијом одгурнути при објашњавању стварности“. Тај се психолошки чинилац појављује при сваком уговору о најамном раду, а нарочито у колективним уговорима. Узимајући у обзир јачину радничких организација у Енглеској несумњиво је да се преко тога фактора не може прећи ћутке. При крају своје критике г. Пикар вели да се овај судбоносни закон, по коме је обавезно осигурање једини узрок незапослености не може уврстити ни у какав научни систем.

Мада ова критика изгледа врло убедљива, она ипак није успела да поколеба у мишљењу многе економичаре, да се криза упослења пре свега може решити путем смањења радничке најамнице и укидања обавезног осигурања. Присталице те мере налазе да ово није више премија од осигурања што примају незапослени радници у Енглеској, већ права помоћ која донекле личи на милостињу. У упорности енглеских синдиката за одржавањем високих радничких најамница, они виде главни узрок кризе и новчаног поремећаја од 1931. Постоји веровање да је блокирање најамница исто толико велика грешка као када би једно приватно предузеће делило фиктивну дивиденду. Непристрасна критика могла би се свести на чињеницу да је заиста износ продукционих трошкова у производњи Енглеске знатно већи но у производњи других земаља. Но не треба заборавити да је радничка најамница само један део продукционих трошкова и то у појединим предузећима само један мали део, као на пр. у металуржским предузећима 20% а у текстилним 12 до 17%. Дакле утицај висине радничке најамнице на формирање цена различит је за сваку врсту предузећа. Требало би онда озбиљно помишљати на редукцију осталих елемената продукционих трошкова, који у многоме ометају јефтинију производњу. Према томе не може се сматрати као потпуно тачно да су једини узроци незапослености високе радничке најамнице и обавезно осигурање.

У осталоме, никада се нисмо могли сложити са гледиштем, по коме се објашњење појава може подвргнути једном једином закону. По тој су се методи управљали научници из најстаријих времена. Савремени стручњаци уз припомаћ много савршенијих инструмената за посматрање, као што смо видели, такође покушавају да протумаче променљиве појаве једним јединим правилом. Под претпоставком да се усвоји та метода могла би се истраживати коре-

лација између незапослености и односа добити и цена. Тада би се дошло до закључка да је главни узрок кризе успелности предузимачка добит, која је још увек остала прилично велика. Дакле могло би се прибећи истој аргументацији као и за радничку најамницу.

VI Будућност незапослености у Енглеској

Нови правац незапослености у Енглеској, по свему се види, на разне начине може да се одређује. У самој почетку овога рада ми смо нарочито истакли да постоји једна утврђена граница испод које незапосленост не пада. У току целог излагања старали смо се да назначимо главне елементе тог новог правца. Наведена објашњења и констатације које смо изнели, изгледа нам, да потпуно иду у прилог мишљењу, да се проблем незапослености неће решити докле год се не буде увидело да стари систем енглеске економије постепено изумире и да не треба за њим чезнути. Да би смо добили прецизније решење проблема незапослености, — који смо ми поглавито довели у везу са питањима усавршавања методе производње, резорбовања радника, повећавања продајних цена и довођења у склад радничке најамнице и индекса цена на мало итд. — потребно би било да нашу анализу проширимо још на многе друге податке и да приступимо разним статистичким комбинацијама. Тако на пример могли бисмо изучавати кретање трговинског биланса и платног биланса. На кредитној политици такође би се требало задржати. Па онда приступити детаљном изучавању флукуација фунте стерлинга и главних рефорама у монетарној политици од 1925 и 1931. Затим би се могла поставити питања слободне трговине и протекционизма, британског империализма и емиграције. Трбало би можда испитивати узроке слабљења куповне моћи клијената Енглеске. Сем тога требало би обратити пажњу на развитаке индустрије, поглавито текстилне, у државама које су се до рата снабдевале

из Енглеске. Поменимо још, да би се могло испитивати, како је утицао ритам рационализације у Немачкој и Америци на тако звану реперкутовану незапосленост у Енглеској. Најзад могли би се обухватити сви моменти и у економском, и у социјалном и у моралном погледу. Многа од свих испитивања требало би на лицу места извршити.

Но, можда није претерано рећи, да и једна тако сложена анализа не би много изменила наше гледиште и то у толико пре, што се у новоме циклусу само опајају отступања од класичних теорија, од либералне економије у опште и од начела економске равнотеже. Међутим нова економија не испољава се још довољно јасно. У томе циљу пре би требало прибећи једној економској аргументацији но статистичкој. Приврженици капитализма мисле да незапосленост и криза у опште долазе отуда што је цео механизам капиталистичког система укочен. Теоретичари комунизма верују да би они били једини способни да реше те проблеме, пошто варијације цена не би више никакву улогу играле. Међутим нама изгледа да се Велика Британија више не може вратити интегралном капиталистичком режиму, нити може усвојити начела комунизма, која се не могу применити у једној таквој друштвеној и економској организацији каква је у Енглеској. Може бити да решење питања незапослености треба тражити у компромису између потрошача и произвођача, што значи да би требало, као што поједини аутори предлажу, помишљати на кооперативизам. Оваква врста предвиђања можда није сасвим неумесна са економског гледишта, али у погледу статистичком потпуно је произвољна. У свакоме случају ликвидација опште кризе у Енглеској повући ће за собом решење незапослености и то у једном новом економском правцу. Склони смо веровању да се та нова економија постепено ствара, и кад она буде дошла до свог дефинитивног изражаја, законодавац неће имати да спроводи неке нове реферме, већ само да потврди једно постојеће стање.

ДОГАЂАЛИ И ПРОБЛЕМИ

Зашта плаћају радници уредске доприносе

У „Народном Благостању“ од 11. јуна прошле године ми смо укратко анализирали разлоге дефицита наших Окружних уреда за осигурање радника. Тада смо констатовали да није крива криза нити рђаво функционисање Закона о осигурању радника, како су то тврдили управљачи, него да су разлози у самим уредима. Општа привредна криза манифестује се у пуној мери само код осигурања за случај незапослености, а ми тога немамо. Први и главни разлог је бирократија која се зацарила у уредима (као пример наводимо само да нико није одговорио за пропаст радничког новца код Трговачке и Кредитне банке у Сарајеву у износу од 1.834.200 дин. и код Задружне банке у Љубљани у износу од 717.765 динара). Затим, исто тако неодговорно расипање новца на луксузне палате од доприноса радника. И на крају, врло важан разлог су заостали доприноси, који се пењу до фантастичне суме од 170 милиона динара. То је, међутим, само једна група разлога кризе социјалног осигурања. Другу нам је сада открио д-р Милан Миловановић, шеф лекара београдског Окружног уреда за осигурање радника, у једном говору који је одржао на конференцији уредских лекара у Врњачкој бањи, а кога прештампавамо из „Радничког Јединства“. Ево шта он каже:

„Општа Државна болница у Београду је обично препуна и готово сваког дана враћају нам болеснике... Ми се користимо клиникама.. Али то има своју рђаву страну. Клинике живе од наших болесника и фактично њихов је интерес да те болеснике задржавају што дуже. Често један болесник остане у клиници по два до три месеца“. Г. д-р Миловановић је хтео да види разлоге зашто се болесници тако дуго задржавају и ево резултата те његове контроле: „И више пута сам се уверио да су заиста професори у томе погледу често пута ишли преко сваког резона и да су извешне људе задржавали месецима, а да то није било потребно. На пример, један човек дође тамо с једном обичном хернијом. То је једна ствар не може бити простија. Али он остаје у клиници месец па и два. Било је случајева да су ти болесници тамо чистили, служили и т. д.“

Д-р Миловановић каже одмах и зашто је то: „И пошто смо ми у уреду добре платише, који скоро једини плаћамо у готову, то су њима наши болесници добро дошли — а професори и болнички лекари се много не секирају јер је то, на крају крајева, фукара. Нека она чека!... Трећа категорија болесника су ови — наши из уреда. То је елементар на којима се наши млађи лекари вежбају и врше операције. И наравно, морам признати, отуда су често пута оне компликације и отуда опет страда уред. Отуда су ти повећани трошкови“.

Трговински уговор без трговинског уговора

доћи до побољшања само под условом да се Француска и Немачка споразумеју, и да овај интегрални споразум треба да почне с трговинском политиком. Због тога је цео свет пратио с великим интересовањем трговинске преговоре између Немачке и Француске. Споразум је сада постигнут. За њега важи оно што смо рекли у наслову да је трговински уговор без трговинског уговора. Трговински уговори имају само онда смисао, ако извозницима и увозницима односних земаља осигуравају да ће се трговински промет измеђ обе земље, дуже времена вршити под непромењеним условима. Трговина може да се развија само онда ако извозници и увозници знају да се царински ставови и остали прописи не могу мењати за кратко време. Нови француско-немачки споразум садржи важну клаузулу да се постојеће царине могу мењати са четрнаестодневним отказом. Аутаркијска тенденција је тиме отворено призната.

Уговор је дакле сасвим противан француско-немачком зближењу. Осим тога представља он велико отежање за европску трговину. Као и стари и овај ће француско-немачки уговор значити прекретницу у читавој француској трговинској политици т. ј. враћање на принципе од пре 1927. То ће се лакше разумети ако разложимо какво је дејство имао уговор од 1927.

Пре закључења овог уговора водећи принцип француске трговинске политике била је царинска аутономија. Француска је задржавала право да тарифу измењује кад јој се то прохте. За основицу служила је тарифа, и састојала се из максималне тарифе, која се опште примењивала и минималне тарифе, која је представљала доњу границу царинских концесија у трговинским уговорима. Ова задња била је неприкосновена. Француски преговорачи могли су дакле да понуде или минималне или смањене максималне ставове. Али царинско-политичка аутономија није тиме била повређена, јер је уговорена минимална тарифа давала само право на моментано најниже ставове, а уговорено смањење максималне тарифе давало је право на процентуално смањење моментано најнижих ставова. У уговору са Немачком од 17. августа 1927. Француска је напустила тај систем. Снизиле је извесне минималне ставове своје тарифе и обвезала се на сталне уговорне ставове за најглавније артикле у промету са Немачком. Принцип неприкосновености минималне тарифе и царинско-политичке аутономије био је тиме напуштен. Будући да се тај уговор заснивао на клаузули највећег повлашћења његови ставови су аутоматски важили и за остале државе с којима је Француска имала уговоре са овом клаузулом. То је било за читаву европску трговину од непроцењиве важности.

Француским протекционистима били су ови уговорни ставови трн у оку. Нарочито одкада је услед кризе и пада цена у свету страна конкуренција на француском тржишту постала опаснија. Будући да повишење царина није било могуће, покушала је Француска да се брани путем контингентирања. На пр. увоз из Немачке био је контингентиран за 43 артикла. У прво време контингенти су изгледали као погодно средство за сузбијање стране конкуренције, јер је увоз преко контингената онемогућен, док се и уз највише царине може да увози. Али контингентирање је цене у земљи

тако повисило, да је извоз био врло отежан. Извозници су подигли глас против тог система. А будући да су и увозници били незадовољни са тим системом због бирократизирања трговине, влада је настојала заштитити домаће тржиште укидањем уговорних царинских ставова.

Тај је циљ у садашњем француско-немачком уговору постигнут, нарочито путем горе споменуте клаузуле о четрнаесто-дневном отказу уговорених ставова. Обе државе настоје да се одржи извесна равнотежа између обостраних концесија. Због тога држава, којој буде отказано, може захтевати преговоре о корекцијама. Што се тиче клаузуле највећег повлашћења она се начелно задржава, али са ограничењем, јер обе државе изузимају по 40 позиција. Код тих позиција обе државе могу трећим државама одобрити концесије, које не важе по уговорне стране овог уговора.

Интересантна је одредба која би требала да повећа француски извоз у Немачку. По немачким девизним уредбама добијају увозници само 50 од сто девиза извоза којег су требали у 1931. Нови уговор предвиђа, да немачки увозници француске робе вишак увоза могу платити у маркама на специјални рачун код Рајхсбанке. Ови износи употребиће се за плаћање немачког увоза у Француску.

Истовремено је закључен уговор о девизном промету за потребе туриста према којем немачки туристи који путују у Француску могу да понесу месечно 700 место 200 марака до сада.

Како је Аустрија по други санирала своју валуту

Od svih srednjo-evropskih zemalja, Austrija je bila prva, koja je u svetskoj privrednoj depresiji dospela u velike valutne teškoće, i koja je već u jesen 1931 godine izgradila čitavu mrežu deviznih ograničenja za zaštitu valute. Ali Austrija je i prva od ovih zemalja, koja je svoju valutu ponovo stabilizovala i svoje devizno zakonodavstvo skoro posve ukinula. U članku o „Šilingu“ naš urednik je još pre dva meseca predvideo skoro ukidanje deviznih ograničenja, na osnovu činjenice da je Austrija vodila opreznu valutnu politiku i da je šiling u slobodnom prometu već duže vremena stabilan. To se brže dogodilo, nego što se uopšte očekivalo. Danas stojimo pred jedinstvenom pojavom u valutnoj istoriji, da zemlja sa velikim valutnim teškoćama za 1½ godinu ima ponovo stabilnu valutu i skoro slobodan promet devizama. Razlog leži u prvome redu u pametnoj i opreznj valutoj politici Austrije, koja je vodila računa o potrebi da se uravnoteži bilans plaćanja. U tu svrhu su morale da se smanje dve najveće pasivne pozicije austrijskog bilansa plaćanja; prva je služba po inostranim zajmovima koji iznose godišnje 300—400 mil. šilinga. Zbog toga je 23 juna proklamovan moratorijum transfera za sve javne i privatne dugove. (Što se tiče pojedinosti, upućujemo na pomenuti članak našeg urednika). Druga je, ogromni pasivni saldo trgovinskog bilansa koji je prošle godine iznosio 860 mil. šilinga. On je smanjen ugovorima o kliringu koji su austrijski izum. Oni su, kao što smo nekoliko puta istakli, izvršno sretstvo za ograničenje uvoza, jer uravnotežavaju trgovinski bilans, i jer je Austrija sklapala ugovore o kliringu samo s onim zemljama prema kojima je bila pasivna.

Zatim je došlo štedljivo dodeljivanje deviza za uvoz, sistem kontingentiranja, zabrana uvoza i t. d. Sve ove mere smanjile su pasivni saldo od 860 mil. prošle godine na 533 u prvih 10 meseci ove godine. Još dva dalja momenta dobro su došla. Prvo, lozanski zajam, koji je mnogo doprineo da se je uklonila valutna panika, a ako će biti primljen tek za nekoliko

АНГЛО-ЧЕХОСЛОВАЧКА И ПРАШКА КРЕДИТНА БАНКА		
Централа у ПРАГУ	ФИЛИЈАЛ У БЕОГРАДУ	у Иностранство
52 филијале	Капитал Кч. 235,000.000	ЛОНДОН БУКУРЕШТ
У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ	Резерве Кч. 141,000.000	— И СОФИЈА —
Телег. адреса: АНГЛОБАНКА — Тел.: 23402, 23403, 23404, 23405		

nedelja, a drugo, vanredan porast prometa stranaca. Ovde je Nemačka pomogla Austriji, jer je dozvolila da putnici mogu poneti u Austriju 1000 maraka, mesto 200 u druge zemlje. Time su nemački putnici bili upućeni na Austriju što znači mnogo, jer je poznato da su Nemci turistički narod, i da su pre rata činili glavni kontingent turista u Švajcarskoj, Francuskoj i Italiji. Na taj način je prihod iz prometa stranaca samo u letnjoj sezoni dostigao visinu oko 300 mil. šilinga, i sigurno će biti i sada u zimskoj sezoni vrlo velik. Sve ove mere uravnotežile su austrijski bilans plaćanja i stabilizirale šiling. Zbog toga se je moglo ukinuti i devizno ograničenje što se izvršilo u sledećim etapama: Prvo je dozvoljena austriskim izvoznicima da najveći deo njihovih deviza, koji su u prvo vreme morali da predaju Narodnoj banci po službenom kursu, upotrebe za uvoz ili da ih prodaju u slobodnom prometu uvoznicima s ažiom, koja odgovara depresijama šilinga. Narodna banka je sve više tolerirala slobodni promet sa stvarnim kursovima, a ovaj se je koncentrirao kod Giro — und Kassen Vereina. Duže vremena ostala je obaveza izvoznika da predaju Narodnoj banci kvotu od 25% svojih izvoznih deviza po službenom kursu. Početkom novembra i ova kvota je snižena na 12% i 1 decembra potpuno ukinuta. Sada izvoznik može slobodno da raspolaže svojim devizama. Ali postoje još dva izuzetka, radi izravnjanja dugovanja a po otkazu ugovor o kliringu sa Italijom i Švajcarskom zbog čega izvoznici u ove zemlje i dalje daju jedan deo svojih deviza, dok se saldo ne izravna.

Dalja etapa u razgrađivanju deviznih ograničenja, izvoznicima je dozvoljeno da fakturiraju u šilinzima, čime je odstranjena velika smetnja austrijskom izvozu. Ponuda deviza Giro — und Kassen Vereina bila je dovoljno velika da se pokriju potrebe uvoznika. Narodna banka je mogla dakle da obuhvati dodeljivanje deviza uvoznicima. Odmah zatim je došlo odobrenje, da se devize iz zajmova koje su Austrijanci dobijali u inostranstvu, mogu prodavati u slobodnom prometu. (Do sada su se morale predavati Narodnoj banci po službenom kursu). Dalje je dozvoljeno privatnim bankama da svoja valutna potraživanja u zemlji mogu uterivati s ažiom koja odgovara depresiji šilinga, dok su do sada mogli tražiti samo valutu, koju dužnici nisu imali ili šilinge po službenom kursu. I na kraju, austrijske savezne železnice izdaju sada karte i za inostranstvo, pri čemu naplaćuju dodatak od 23% za inostrane linije.

Iako se je Narodna banka oslobodila skoro potpuno trgovine devizama. Obavezna predaja postoji samo još za devize iz tranzitnog saobraćaja i od prodaje usluga strancima. Ali se i u ova dva slučaja očekuje skoro ukidanje deviznih ograničenja. Moratorijum transfera ostaje i dalje, ali ovih dana je predsednik Narodne banke Dr. Kinbek izjavio da će Austrija održati obećanje dano u Lozani, što znači, da će ponovo preuzeti transferiranje službe po zajmovima, kada dobij iznos sada ratificiranog zajma. Samo nedostaje dakle još formalno priznanje depresijacije šilinga. Ono se očekuje najkasnije do primanja lozanskog zajma, jer devize iz toga zajma pripadaju austrijskoj vladi, i tu nastaju teškoće po kome će kursu vlada obračunati ove devize Narodnoj banci. Ako bi se obračunale po paritetu, vlada bi pretrpela velike gubitke, a po slobodnom kursu vlada bi samim tim priznala depresijaciju. Time bi se ukinulo uporedno postojanje službenog kursa pored slobodnog

Kao što smo pomenuli, šiling je u slobodnom prometu poslednjih meseci bio sasvim stabilan. Njegova stabilnost priznata je i u inostranstvu, kako to pokazuje činjenica, da je ponovo zavedemo notiranje šilinga u Cirihi.

У ери утопије

Амерички професор Џон Мортон предложио је за решење монетарног проблема увођење „електричног долара“, наиме долара који би био издан не на основу злата, него електричне струје. Покриће у злату сматра Мортон нееластичним и зато у супротности са данашњим прогресивним развојем привреде. Електрична струја је карактеристика данашњег времена и блиске оудућности, а њена производња еластична. Електричне доларе издала би америчка влада и јамчила би да ће америчке електричне централе, у колико то буде поседник новчане јединице захтевао, лиферовати једну одређену количину струје. За првих 5 година тај би долар гласио на 40 киловат-часова електричне енергије, а онда би се према потреби његова подлога повећала или смањила. Стабилност нове новчане јединице била би загарантована ограничењем производње електричне енергије.

Тако је то увек кад се неекономисти баве економским питањима. Златно покриће или покриће у електрицитету, раду, земљишту, води и т. д. само по себи не представља за новчанички систем ништа битно. То је питање целисходности. Злато је једино опште признато платежно сретство у међународном промету и то ће остати и у будуће. Златно покриће сматра се резервом за изравнавање биланса плаћања. Злато није нико пронашао као покриће, оно се као једино међународно средство плаћања једноставно натуралило и сигурно је да ће задржати и у будућности своју позицију. Изравнавање биланса плаћања преношењем електричне енергије практички је немогуће.

Pred masivnim državnim zajmovima u Francuskoj

Sastavljajući vladu posle Eriovog pada Pol-Bonkur nije mogao naći ministra finansija. Nisu se hteli primiti Kajo, Roa, Pietri, Lamure, Bone Bareti i Rist. Najzad se primio bivši ministar finansija u desničarskim vladama Seron. Teškoće oko popunjavanja ovog resora potvrđuju loše stanje francuskih finansija.

Budžetski deficiti u zadnje tri godine iznose okruglo 17 milijardi franaka, i pokriveni su većinom izdavanjem blagajničkih zapisa. Izrada uravnoteženog budžeta za 1933 bila je glavna zadaća bivše Eriove vlade. Njeni izveštaji iz jula prošle godine govore o deficitu u novom budžetu od 8 milijardi franaka. Koncem septembra on se već penje na 12,1 milijardi. U tom deficitu iznosio je procenjen manjak prihoda od poreza oko 4,6 milijardi i to na osnovu rezultata iz 1931 godine. Vlada je predložila finansiskim komisijama u Komori i Senatu uravnotežen budžet. Deficit se imao pokriti uštedama, novim porezima i zajmovima. Međutim je pretres budžeta u komisijama zapeo. Pojedini referenti pod pritiskom političkih grupa, koje su ovim predlogom bile pogođene, (činovnički sindikati) nisu podnosili izveštaje. Vlada je bila nemoćna prema njima. Dolaskom nove vlade i debatom o dvanaestini za januar i odobrenjem izdavanja novih blagajničkih zapisa problem budžetske ravnoteže ponovno je pokrenut sa mrtve tačke. Samo sad nije više u pitanju deficit od 12,1 nego od 16,5 milijardi franaka. Ove nove 4,5 milijardi potiču isključivo iz opadanja prihoda. Odobrena dvanaestina za januar ne sadrži nikakve nove odredbe. Ministar finansija nije još dao nikakva obaveštenja o svojim namerama. Obećava ih za sredinu januara prilikom podnošenja dvanaestine za februar.

Na raspoloženju mu stoje tri sretstva: uštede, novi po-

ТРГОВАЧКО ОБАВЕШТАЈНИ ЗАВОД А. Д.

ПРЕЂЕ

R. G. DUN & CO.

НАЈВЕЋА ИЗВЕШТАЈНА ОРГАНИЗАЦИЈА

БЕОГРАД

ЗАГРЕБ

Кнез Михајлова 39.

Бериславићева 7.

rezi i zajmova. Međutim emitovanje zajmovima za pokrivanje starih i novih deficita, koje do pred 2—3 meseca nije predstavljalo nikakvu teškoću, promenilo se iz osnova. Sve francuske državne rente pale su za 5—10%. Nova konvertovana 4½% renta, koja je početkom decembra pr. god. uvedena na berzi po 97,40%, što je već samo po sebi predstavljalo loš početak, nalazi se sada na 93,30%. Dok se taj reprezentativni papir nalazi na toj visini ne može se misliti na povoljan zajam. A zajam je neizbežan i to veliki. Za 1933 računa se sa sumom od 30 milijardi franaka. Najveći deo tog iznosa ima se upotrebiti za konsolidaciju letećeg duga nastalog usled gomilanja deficita u državnom budžetu, kod samoupravnih tela, kod železničkih društava, jer on postaje svaki dan opasniji za državne finansije i državni kredit. A loša iskustva iz 1926 nisu zabravljena. Ostatak bi se upotrebio za javne radove, koji su u pripremi. Sačuvati državni kredit kako bi se on mogao koristiti je dakle glavna zadaća nove vlade.

Moraju se takođe očekivati i novi porezi i uštede u jačoj meri, ali se još ne zna u koliko će Šeronove mere biti indentične sa onima prošle vlade.

Заштита дужника неземљорадника

При закључку редакције добили смо Уредбу о посредовању која је органски допуна закону о заштити земљорадника. Њих две заједно формирају правни инструмент за заштиту дужника свију привредних редова. Али постоји велика разлика у начину заштићивања. Земљорадници-дужници су добили мораторијум за обавезе преко 2000 динара, док се не донесе нов закон. Камата им се смањује на 6%. Дужници по Уредби о поступку посредовања не добијају силом закона никакву олакшицу за дугове, већ се њом ствара могућност за споразум са повериоцима, који пак може да се односи на рок плаћања, на висину каматне стопе, на саму висину дуга (редукција дугова) и т. д.) Теоријски су дакле могућности неограничене, али практично су оне равне нули, јер ако је један једини поверилац и пристане — колико ми можемо да видимо из Уредбе — од аранжмана нема ништа. А да поједини повериоци пристану то је потпуно искључено. Само укупност поверилаца води аранжману.

У ствари дужник је ипак нешто добио: по чл. 9. дужник добија пуну заштиту извршења за своје дугове за 90 дана од дана отвореног поступка за равнање. Ако се при томе узму још и могућности правних спретстава, онда се може рећи да је дужник добио могућност мораторијума до 6 месеци. Дабоме да је дужницима тиме много поможено.

Ефекат ових двају закона је мораторијално стање за највећи део кредитних односа у земљи. Наше банкарство је на тај начин доведено у положај да и само тражи заштиту било по члану 5, било по уредби од 27. децембра.

О самој Уредби о поступку посредовања би се могло много да напише. Пре свега, поступак се не може уопште отворити ако се не одреди у исто време посредник било на предлог дужника или, ако га суд не прими, ex officio. Нама је ова одредба непојамна. Дужници нису малолетни да им се силом власти намеће посредник. У осталом, по чему суд да намеће посредника када је цела уредба у корист дужника, и зашто је посредник потребан када се овде не ради ни о каквој стручној ствари него о једној чисто пословној? И нашто дужнику наметнути неспособног посредника, када ће он сам најбоље свршити ствар? По чл. 7. посредник има право на награду и ако ће то вероватно бити адвокати, то ће трошкови бити врло велики, тако да ти трошкови могу бити узрок пропасти дужника; њих мора дужник платити и у случају да не дође до споразума. Надајмо се да ће та одредба бити сретство за одвраћање од употребе ове уредбе, што само може бити од користи по кредитне односе у земљи.

У каквом је станју американска пољопривреда

Од почетка светског rata до садашње депресије американска пољопривреда је naglo napredovala kao i ostale privredne grane. Njeno mašiniziranje najbolje pokazuje porast upotrebe traktora od 80 hiljada 1919 na 853 hiljade u godini 1929. Povećana je i obrađena površina. Za svoj razvoj i tehničko usavršavanje, poljoprivreda se zadužila na podlogu hipoteka za okruglo 9,5 milijardi dolara, a osim toga za obrtni kapital za okruglo 3 milijarde. Zbog velike ponude agrarnih produkata naročito žita i pamuka cene su već polovinom jula 1929 počele da padaju. Ni akcija Farmborda koja počinje u to doba nije mogla zaustaviti pad cena, koji naročito od oktobarskog kraha 1929 postaje sve jači. Sada je cena pšenici u Čikagu 42 centa. To je najniža zabeležena cena u zadnjih 70 godina. Pad cena agrarnih proizvoda u Americi najbolje nam pokazuje statistika američkog Ministarstva poljoprivrede o kretanju prinosa američke poljoprivrede u zadnje četiri godine, jer je obrađena površina samo neznatno smanjena:

Ratarski proizvodi	1929	1930	1931	1932
	u milionima dolara			
Žito	1288	774	465	391
Voće	715	567	476	397
Povrće	1123	952	736	632
Šećer	85	94	69	67
Pamuk	1389	751	529	397
Duvan	286	211	156	130
Ostali proizvodi	542	459	333	268
Ukupno	5428	3808	2764	2282

Stočarski produkti

	u milionima dolara			
Stoka	2807	2436	1688	1122
Živina i jaja	1254	1037	812	608
Mlečni produkti	2323	2025	1617	1180
Vuna	99	69	50	30
Ostali proizvodi	39	31	24	18
Ukupno	6522	5598	4191	2958

Ukupan prinos poljoprivrede 11950 9406 6955 5240

Prinos poljoprivrede opao je od 1929 do 1932 za 6710 miliona dolara odnosno 56.22%. Najče je nazadovao prinos od pamuka i žita, jer su to proizvodi čije su se cene najniže srozale. Izvesne manje promene u kulturi nisu imale uspeha.

Ovo katastrofalno opadanje prinosa ima u glavnom dve posledice:

1. Američka poljoprivreda nije više u stanju da otplaćuje dugove uzete u vreme prosperiteta, nego su joj potrebni novi krediti, koje joj većinom država stavlja na raspoloženje. Ovo je ujedno izazvalo krizu na tržištu hipoteka i krahove mnogobrojnih banaka koje su kreditirale poljoprivredu. Kriza poljoprivrede bila je presudna za provincijske banke. Egzekucije za naplatu dugova smanjile su broj farmera posедника od 60% u godini 1930 na 45% u godini 1932, ali taj proces više ne napreduje.

2. Smanjenje prinosa poljoprivrede smanjilo je i njenu kupovnu moć, a to je imalo loše reperkusije na ostale privredne grane. Smanjenje proizvodnih troškova provedeno je do najkrajnjih granica što se tiče nadnica i novih nabavki, ali se fiksni troškovi, u prvom redu kamate, ne mogu smanjiti bez pristanka poverilaca.

Problem poljoprivrede je najteži američki privredni problem. Akcija Farmborda propala je. Amerika ne može nikako da se otrese velikih zaliha žita jer i kraj cene od 42 centa njen je izvoz paraliziran zbog kanadske i argentinske konkurencije. I ostali pokušaji pomaganja poljoprivrede davanjem premija za izvoz, davanjem avansa i t. d. ostali su bez uspeha većinom iz finansijskih razloga. I za novu vladu biće pitanje poljoprivrede najteži problem. Poljoprivreda traži povišenje cena putem pro-

širenja kredita kako bi mogla odgovoriti svojim obavezama, ve-
like izvozne premije i smanjenje poreskih tereta. U novom kon-
gresu poljoprivreda će imati veliki broj pristalica njenih zahteva,
ali koliko će od toga biti moguće provesti u život drugo je pi-
tanje.

Streza u praksi

Francusko-nemački trgovinski u-
govor o kojem opširno pišemo
na drugom mestu sadrži na
prvi pogled interesantnu klau-
zulu po kojoj se preferencijal
dati na osnovu preporuka konferencije u Strezi izuzimaju od
klauzule najvećeg povlašćenja. Drugim rečima preferencijal ko-
jeg jedna od ugovornih strana bude odobrila državama jugoisto-

čne Evrope za žito i brašno ne može druga zahtevati za sebe na
onovu klauzule najvećeg povlašćenja. Ova klauzula nema ni-
kakvog praktičnog značaja. Ta kolosalna trgovinsko-politička no-
vina za nas je gotovo potpuno bez značaja. U Strezi je odlučeno
da je preferencijal za države jugoistočne Evrope dozvoljen, ali
isključivo za žito i brašno. Francuska međutim u ovoj godini
neće uvesti ni jednog kilograma žita, a i kad bi htela bilo bi to
za nas bez praktičnog značaja zbog visokih transportnih tro-
škova. Nemačka takođe ne treba u ovoj godini da uveze ni
jedan jedini vagon pšenice. Njezina potreba za uvozom ostalih
vrsta žita znatno je smanjena. Već u prošloj godini bila je
mnogo manja nego viškovi za izvoz u državama jugoistočne
Evrope. Osim toga mi i nemamo ovu godinu pšenice za izvoz,
a Nemačka za stočnu hranu uvozi rađe ječam nego kukuruz.
Prema tome taj preferencijal predstavlja za nas šuplju frazu.

■ ■ ■ ■

ОБАВЕШТАЈНА СЛУЖБА

NOVČARSTVO

— У првој половини децембра порасли су улози на
штедњу код свих аустријских новчаних завода и прешли 2
милијарде шилинга, што је највише стање од 1930 године.
1430 мил. шилинга отпада на Беч. Овај пораст је још карак-
теристичнији када се узме у обзир да обично пред Божић
долази до повлачења улога.

— Пораст улога код немачких штедионица наставља
се и у новембру. Према октобру порасли су за 9.8 мил.
марака.

— Од 23. јуна, када је проглашен мораторијум тран-
сфера у Аустрији до краја 1932. године укупни износ не-
трансферираних купона савезних земаљских и општинских
зајмова износи 59 мил. шилинга.

— Banque de France плаћа за друго полгоде 1932 divi-
dendu od 100 franaka neto po akciji.

— Јангов и Dozov зајам beleže u zadnje vreme na pa-
riskoj berzi znatno poboljšanje kursa. Tako je Jangov zajam
notirao 7. decembra 554, 14. 585.—, 21. 620.—, 28. 640.—. Po-
rast kurseva došao je isključivo usled optimističkog raspolože-
nja prema Nemačkoj i Americi.

— Državna hipotekarna banka u Beogradu otvorila je
od 1 jan. o. g. novu agenciju u Zemunu, čija će teritorijalna
kompetencija biti Srem.

— Ministar finansija doneo je 31 dec. 1932 g. rešenje da
Narodna banka povuče iz opticaja novčanice od 10 din. drugog
stalnog izdanja.

— Narodna banka u Beogradu i njene filijale vršice za
menu novčanice od 1000 din. stalnog izdanja, koje nose datum
30 decembra 1920 g. sa novčanicama drugog izdanja od 31 dec.
1931 g. za vreme od tri godine, računajući od dana, kada objava
o povlačenju bude i po treći put objavljena u „Službenim novi-
nama”. Po isteku toga roka prestaju te novčanice biti zakonito
platežno sredstvo.

— Ugovor o kliringu između naše države i Švajcarske pro-
dužen je do 10 marta t. g. sa otkaznim rokom od 30 dana. Osim
toga izvršena je dopuna prema kojoj je švajcarski franak mero-
davna valuta i za uplate u Jugoslaviji i Švajcarskoj. Uplate i is-
plate u Jugoslaviji vrše se po kursu šv. franka kojeg određuje
naša Narodna banka. Poverioci su namireni tek po primitku svo-
jih potraživanja u smislu ugovora o kliringu.

— Јужно-африканска унија суспендовала је златно
важење. Депресијација према паритету износи за сада 28
од сто.

JAVNE FINANSIJE

— Дуг Североамеричких сједињених држава износио је
1. јануара 1931 15 милијарди 774 милиона долара. Од тога
отпада 12 милијарди 113 милиона на дугорочне, 2341 мили-
она на записе са роком од 4—10 година и 1320 милиона на
краткорочне записе. 1. јануара 1932 дуг износи 17.528 мили-
она долара. Концем новембра 1932 износи дуг већ 21.140
милиона долара. Овај пораст дуга проузрокован је дефици-
том у буџету и потребама установа за сузбијање кризе.

DER OESTERREICHISCHE VOLKSWIRT

HERAUSGEBER WALTHER FEDERN

Die inhaltsreichste wirtschaftspolitische
Zeitschrift der Nachfolgestaaten. Erscheint
jeden Samstag in Wien — Gegründet 1908

Der Oesterreichische Volkswirt ist für
jeden unentbehrlich, der die Gescheh-
nisse in Oesterreich und den Nachfol-
gestaaten verstehen will.

Glossen, Aufsätze, Notizen, Bilanzkriti-
ken des Oesterreichischen Volkswirts
sind als zuverlässige Führer durch den
verwickelten Aufbau der Nachfolgesta-
aten anerkannt.

Seine gesammelten Jahrgänge bilden
eine unerschöpfliche Fundgrube sonst
nur schwer erreichbaren wirtschaftspoli-
tischen und statistischen Materials.

Bestellungen nimmt jede Buchhandlung sowie
die Verwaltung des Oesterreichischen Volks-
wirts in Wien IX, Porzellangasse 27, entge-
gen. Der Bezugspreis beträgt viertelj. Din. 190—
mit Zustellung. Das Abonnement kann jeder-
zeit beginnen. Probenummern kostenlos.

— Пријаве за смањење допунског пореза земљарине
на основу Закона о изменама и допунама Закона о непосред-

ним порезима од 21 јуна 1929 морају се поднети у року месеца јануара. Овај порез смањиће се само ако се: 1. порески обавезник бави искључиво земљорадњом, 2. ако сам или са породицом обрађује земљиште, 3. ако му породица броји више од 5 чланова и 4. ако порез није већи од 5000 динара.

— **Predlog budžeta Slavanskog Broda** за 1933 g. iznosi: rashodi 1,754.655 din.; prihodi 5,110.600 din. Manjak od 2,044.055 din. pokriće se 140 postotnim prirezom.

— **Proračun opštine Samoborske** за 1933 g. iznosi: prihodi 776.400 g. i rashodi 1,212.100 din. Deficit od 435.700 din. pokriće se 13% opštinskim prirezom.

— **Projekat budžeta Drinske banovine** за 1933 g. iznosi: 54,350.940 din. i banovinskih preduzeća 17,769.847 din. prema 123,731.800 din. u 1931. godini.

— **Ministar finansija** propisao je plan за devetu amortizaciju obveznica lutrijske 2,5-odstotne drž. rente за ratnu štetu за 1932-33 god. Stanje duga 32 dec. 1932 g. iznosilo je din. 4,519,022,000. Ove godine biće amortizovano obveznica за 40,973,000 d. Izvući će se 20 serija t. j. 20 hilj. komada u celim serijama. Zgoditaka ima 188 u iznosu od 3,500,000 din.; izvlačenje obveznica за амортизацију ће се обавити 16 o. m., а zgoditaka 16 februara o. g.

— **Projekt budžeta zetske banovine** за 1933 g. iznosi: rashodi 82,633,735 din. od čega otpada на preduzeća 12,479,258 din. kriće se 78 po sto nametom. Još je uveden 20% socijalni prirez за suzbijanje nezaposlenosti.

— **Budžet zetske banovine** за 1933 god. iznosi: rashodi 82,633,735 din. od čega otpada на preduzeća 12,479,258 din. i veći je od prošlogodišnjeg за 16,304,02 din. Taj višak proističe zbog predviđenih novih kredita od 20 miliona dinara за dovršenje žičane željeznice Cetinje—Kotor, dovršenje banske palate i uređenje autobusnog saobraćaja. Prihodi su predviđeni, od banovinskog prireza 6,900,000 din.; trošarine 3,500,000 din.; ban. takse 4,990,000 din.; Prihoda po spec. zakonima 2,000,000 din.; Prihodi od ban. preduzeća 311,485 din.; razni vanr. prihodi 3,200,000 i državna subvencija od 49,252,991 din., što znači da 60% prihoda dolazi на državne subvencije.

— **Predlog budžeta Skopske opštine** за 1933. god. iznosi: 23,557,786 din. i manji je od prošlogodišnjeg за 567,07 din. Među izdacima nalazi se за podizanje elektr. centrale 5,400,000 dinara.

— **Leteći dugovi Engleske** iznosili su 31. XII. 1932 godine 978 mil. funti sterlinga što je više за 250.5 mil. funti nego u ist. doba prošle godine.

— **Комесар Друштва народа** у Мађарској поднео је свој извештај у коме се неповољно изражава о финансијској ситуацији. Дефицит у буџету је исти као и прошле године и још није ништа предузето да се покрије. Сва државна предузећа раде са губитком. Штедња је једино средство којим се може помоћи.

TRGOVINSKA POLITIKA

— **Између представника** Пољске увозне централе и југословенских фирми вођени су у Београду преговори о закључењу приватних компензационих уговора. И ако постоје изгледи за извесне послове нема још никаквих позитивних резултата.

— **Provizorni trgovinski aranžman** са Rumunijom од 7 avgusta 1930 god. produžen je od prvog januara do 1. jula 1933 godine.

— **Између Francuske i Austrije** склопљен је преференцијални трговински уговор. Најважнија је одредба преференцијал за 1,5 miliona kilograma дрва у висини од 25 franaka по кубном метру.

— **Grčka Agrarna banka** vodi pregovore с jugoslovenskim mađarskim i rumunskim izvoznim firmama о liferovanju kukuruza u kompenzaciji. Kao kompenzaciona roba nudi se duvan, suvo grožđe i neke tekstilne proizvode. Kako se с Grčke strane

saopštava, neke inostrane firme su pristale načelno на kompenzaciju са 100% а неке са 60%.

— **Грчка је основала Биро** за заштиту извозника, којем је сврха придобијање нових тржишта и давање информација о вањским тржишним приликама.

— **Грчка је одредила увозни контингент** за време од 15.-II до 15.-V, који ће износити 10% мање него у овом кварталу. Извесни артикли као рибе, воће, ципеле, обрађена кожа, козметички и парфимеријски препарати и неке хемикалије могу се увести само у компензационом промету.

— **Како јављају немачке новине**, једна данска фабрика вагона предложила је југословенској влади компензациони посао, на име, да они лиферију вагоне за одговарајућу противвредност у кукурузу. Одобрење за овај посао треба да дадне Министарство финансија. Али, каже се у немачким новинама, сличан уговор с једном немачком фирмом министарство је одбило.

SOCIJALNA POLITIKA

— **Kod javnih berza rada**, којих има 6 i njenih podružnica i ekspozitura u toku 1931 god. bilo je 272,974 prijave nezaposlenih radnika а potražnje radne snage bilo je svega за 64,990 radnika. Najmanje prijave bilo je u julu (17,234), а najviše u decembru (29,405). Posredovanje je obavljeno за 43,685 radnika или 16%. А u prvih devet meseci 1932 god. bilo je 334,059 prijava nezaposlenih radnika, а potražnje radne snage bila je tek 38,750. Posredovanje je izvršeno за 28,268 radnika, što je sam 8,46% od ukupne ponude radne snage.

Javne berze rada pored posredovanja davale su i potpor nezaposlenim radnicima. U toku 1931 god. bilo je novčano potpomognutih 67,287 radnika u iznosu od 5,401,900 din. Povlašćenom vožnjom od 50% popusta koristilo se 63,297 radnika (3,589,900 din.). Celokupna pomoć iznela je 8,991,801 din., а broj potpomognutih iznosio je 130,582. U toku prvih 9 meseci 1932. god. bilo je novčano potpomognutih 118,857 lica са iznosom od 8,143,110 din. Povlašćenom vožnjom koristilo se 91,826 lica u vrednosti od 4,942,631 din. Dakle, ukupna vrednost pomoći iznosi 13,085,741, а broj pomognutih 210,638. Iz ovoga se види da се broj podvostručio u 1932 god.

INDUSTRIJA

— **U Karlovcu** g. Jozef Vlah podiže novu tekstilnu fabriku.

— **U Kranju** g. Dr. Berjak, podiže novu fabriku hemijskih proizvoda.

— **Tkačnica svile u Vrbasu** zbog nedostatka sirovina od 1 januara o. g. smanjila je produkciju на pola, te je otpustila 50 radnika.

— **"Fermenta" a. d.** karteliranih fabrika за proizvodnju kvasca od 1 januara o. g. snizilo je cene kvascu od 31 на 27 d. kgr. за sva mesta u zemlji, osim Zagreba, gde će се prodavati по 22 din. kgr.

POLJOPRIVREDA

— **Гувернери држава** које производе памук у Северноамеричкој унији, прихватили су план о рестрикцији садње памука за 50 од сто. Државе Тексас, Аркоусас и Мисисипи су већ извршиле у прошлој сезони то смањење.

— **Услед великог пада цена дувана**, ове године је у Турској знатно смањена засејана површина, тако да овогодишња берба дувана износи свега 7.75 милиона кг., према 27 мил. прошле године. Али упркос томе цене се нису ни ове године много поправиле и ако је квалитет дувана врло добар. До краја новембра продано је од нове бербе округло 5.25 мил. кг., али сада је тражња нагло попустила, тако да се очекује даље попуштање цена. Верује се да ће се због овако рђаве ситуације на тржишту следеће године још више смањити засејана површина.

SAOBRAČAJ

— **Francusko železničko društvo** Chemins de fer du Midi je jedino od svih društava koje redovno preduzima elektrifikaciju svojih linija. Sada je pristupilo elektrifikaciji linije Montauban — Sète; u tu svrhu već je naručeno 47 električnih lokomotiva; radovi će biti gotovi u 1935 godini.

— **Ministar saobraćaja** odobrio je povlasticu za prevoz rogate stoke iz Mađarske u Italiju kroz Jugoslaviju preko graničnog prelaza Rakek—državna granica. Naše železnice naplaćivaće one vozarinske stavove smanjene za 20%, koji se naplaćuju na našim prugama na osnovu opšte važećih vozarinskih stavova.

— **Na Sušaku** je osnovano novo parobrodarsko društvo „Jugoslovenska okeanska plovidba“.

IZ POSLOVNOG SVETA

Akcionarska društva i zborovi:

11. januar: — Jugoslovensko voćarsko trgovačko a. d., Beograd (red.).

20 januar: Prvo miletićsko potpomagajuće udruženje ka zadruga u Srpskom Miletiću (red.).

29. januar: Čačanska oblasna banka, Čačak (red.).

2. februar: Odžačka štedna i pripomoćna zadruga, Odžaci (redovna).

4. februar: Tehnička banka, a. d., Beograd (red.).

5. februara: Mesarska banka, Beograd (red.). — Trgovačka banka, Čuprija (red.) — Beogradska založna banka (red.) — Podrinska banka, Šabac (red.) — Trstenička eskontna banka a. d. Trstenik (red.) — Trstenička Privredna banka, Trstenik (red.) — Čačanska izvozna i uvozna banka Čačak (red.).

11. februar: Banka Slavija a. d., Beograd (red.).

Trgovački registar:

— Kumanovska trgovačko-industrijska banka, Kumanovo, upis prokuriste g. Nikole Jakimovića i članova uprave g.g. Beraha Itaka i Stuparevića Miodraga. — „Jugokolonijal“ a. d. u Starom Bečeju produljuje upis akcija do 30 juna 1933 god. — Prva mehanička fabrika stakla za prozore d. d., Beograd, izmene pravila. — Opštinska štedionica i založni zavod grada Beograda dodela prava potpisivanja g. Dragiši Lazareviću. — Zagrebačko prometno d. d. u Zagrebu upis likvidacije.

Licitacije:

— Banka uprava, Sarajevo, 10 januara, za izradu kanalizacije i vodovoda na srednjoj tehničkoj u Sarajevu (569.086.98). — Inž. tehn. odeljak Ministarstva vojske, Beograd, 23 januara, za nabavku testera i t. d. — Tehn. odeljak, Ohrid, 9 februara, za izradu mosta preko Modričke reke (254.070). — Zavod „Obilicevo“, 12 januara, za nabavku 300.000 kgr. alkohola. — Tehn. odeljak, Vršac, 3 februara, rekonstrukcije mosta preko kanala Brzave (553.403.81).

Zakoni i uredbe:

— **Zakon o izmeni** uvodnog zakona za zakonik o sudskom postupku u građanskim parnicama i zakona o uređenju redovnih sudova. — **Zakon o izmeni zakona o javnim beležnicima** — **Zakon o sud. tumačenju** 110 zakona o činovnicima. — **Zakon o teritoriji i nadležnosti apelac. sudova.**

Bibliografija:

— Muzički glasnik, Beograd, god. V. br. 9. — Naša pošta, Beograd, god. IX., sv. 100—1. (Posvećeno Nikoli Tesli). — Zadrugi Vestnik, Ljubljana, god. III., br. 12. — Trgovinski tovariš, Ljubljana, god. 39, br. 12. — Gajret, Sarajevo god. 13, br. 23—24. — Carpathia, Bratislava, god. 14, br. 53. — Zemljoradnička zadruga, Beograd, god. 39, br. 1. — Živinarev glasnik, Beograd, god. III, br. 1. —

RAZNO

— **У извршни комитет Народне банке** изабрани су г. г. Света Јовановић-Ресавац, претседник управног одбора Београдске трговачке банке и г. Јован Т. Марковић посланик на страни у пензији.

— **Francuski parlamenat** odobrio je kredit od pola milijardi franaka za manipulisanje cena na tržištu žita po predlogu bivšeg ministra Gardeja o čemu smo u svoje vreme pisali.

— **Prijave za porez na rentu** imaju se podneti od 15 januara do 15 februara t. g. Razrez poreza izvršiće se do 15 aprila.

— **U Tomislav-gradu** uhvaćene su u prometu falsifikovane srebrne desetodinarke.

— **Ministar finansija** u vezi rešenja od 16 novembra prošle godine, doneo je odluku da se dozvoljava davanje ovlašćenja za nabavku deviza i valuta za izdržavanje u inostranstvu studenata — stipendista pojedinih ministarstava ili fondova, prosvetnih dobrotvora, bez obzira na broj upisanih semestara, kao i onih studenata, koji posećuju fakultete odnosno škole, kojih u našoj državi nema, ako ima upisanih najmanje četiri semestra.

— **U Beogradu** je osnovano trgovačko društvo „Jugoholding“ a. d. sa glavnicom od 600 hilj. din. i bavi se svim trgovačkim poslovima.

— **„Trgovačko-industrijska i obrtnička komora** u Oseku pretvorila se posle 80 godina opstanka u samostalne ustanove: „Trgovačko-industrijsku komoru“ i „Zanatsku komoru“.

— **Бечки судови** у својим пресудама признали су постојећу дисажију код шилинга.

— **Ministar finansija** utvrdio je sledeće cene špiritu: defiltrisani špirit namenjen mešanju sa benzinom franko fabrika špirita odnosno defiltraciona za 1 kgr. 5,77 din.; špirit za barut franko Obilicevo za 1 kgr. 11,60 d., špirit za kuću franko stanica kupca za 1 hektolitar 10,20 din.; za gorivo 8,20 d.; za sirće 8,20 d.; za industrijske svrhe 8,20 d.; za pojačanje vina za izvoz 6,35 d. Mešavina špirita i benzina od rafinerija i veliko-prodavaca mora otpočeti 15 januara o. g., a od 15 februara neće se smeti upotrebljavati čist benzin za pogon motora.

КОЊУНКТУРА

STANJE NARODNE BANKE NA DAN 31. DECEMBRA 1932. GODINE.

Metalna i devizna podloga porasla je ove nedelje za 7.5 miliona na 1968.1 milion; menični zajmovi su i ove nedelje reducirani za 31.9 miliona na 2111.9 miliona a lombardni za 2.6 miliona na 344.8 miliona; ukupno oni iznose 2.456.8 miliona. Raniji državni dug minimalno je smanjen, za 4.1 milion na 1808.6 miliona a dug od 600 mil. ostao je nepromenjen što dakle znači, da nije otplaćen. Hartije od vrednosti, slobodne kao i one

fondova pokazuju izvestno povećanje, što je u vezi sa zaključenjem knjiga. U pasivi vidimo smanjenje obaveza po viđenju, za 248 miliona na 697.8 miliona, zbog toga, što su opali: državna potraživanja za 8.8 miliona, žiro-računi za 185.9 miliona na 384.7 miliona a razni računi za 53.3 miliona na 299.6 miliona. Obaveze sa rokom veće su za 50 miliona a iznose 1459.4 miliona a razna pasiva pokazuju smanjenje za 209.9 miliona na 40.3 miliona. Zbog ovih promena porastao je optičaj novčanica za 214.5 miliona na 4772.7 miliona a optičaj i obaveze po viđenju iznose ukupno 5.470.57 miliona.

у милионима динара

А К Т И В А	31. XII 1930	31. XII 1931	8. XII 1932	15. XII 1932	31. XII 1932
Подлога:					
зл. у касама и на стр.	1202.4	1758.4	1759.9	1757.9	1760.8
новч. у страниј монети		6.3	3.3	3.9	0.8
девизе	631.9	332.0	197.5	198.7	276.5
Укупно	1834.4	2096.8	1960.7	1960.6	1968.1
Девизе које не улазе у подлогу		86.4	1.1	1.3	1.9
Кован новац:					
у никлу и сребру		38.8	181.1	176.4	139.9
Демонетизовано сребро		33.9			
Зајмови:					
на менице	1433.7	1965.6	2158.9	2143.8	2111.9
на хартије од вредн.	203.4	287.2	348.1	347.5	344.8
Укупно	1637.1	2252.8	2507.1	2491.3	2456.8
Хартије од вредности		27.4	12.8	12.8	15.4
Ранији аванси Држави	4020.7	1799.2	1812.4	1812.7	1808.6
Привремени аванси Глав.					
Држ. Благајни			600.0	600.0	600.0
Вредности рез. фонда		77.8	53.9	54.1	58.0
Вредности ост. фондова		2.9	2.6	2.6	7.9
Непокретности, завод за израду новч. и намешта		145.0	159.8	159.9	154.1
Разна актива		21.9	137.3	138.9	21.6
П А С И В А					
Капитал		180.0	180.0	180.0	180.0
Резервни фонд		82.7	63.0	63.0	73.8
Остали фондови		4.2	3.9	3.9	8.6
Новчанице у оптицају	5396.5	5172.2	4629.8	4558.1	4772.7
Обавезе по виђењу:					
потраживање Државе	59.3	29.3	9.1	22.3	13.5
жиро-рачуни	667.2	326.3	528.9	570.6	384.7
разни рачуни	195.6	60.9	329.4	352.9	299.6
Укупно	922.1	416.5	867.6	945.9	697.8
Обавезе са роком		681.1	1435.3	1409.2	1459.4
Разна пасива		46.4	249.0	250.2	40.3
Оптицај и обав. по виђ.	6318.6	5588.7	5497.5	5500.4	5470.5

БЕОГРАДСКА БЕРЗА

	30. XII.	2. I.	3. I.	4. I.	5. I.
8% Инв.	52.75	—	—	51.—	—
4% Аграрци	30.—	—	—	—	—
6% Беглуди	35.625	35.25	34.50	34.—	33.624
8% Блер	48.—	—	—	42.—	—
7% Блер	44.50	—	—	—	—
7% Селиг.	48.—	—	—	—	—
2% Рента	249.50	249.50	246.50	243.—	236.—
Народна банка	4300.—	—	—	—	3920.—
Аграрна банка	265.50	—	250.—	232.50	225.50

Из горње таблице курсева хартија од вредности на београдској берзи видимо, да је тенденција на целој линији веома слаба.

Обрти се поклапају потпуно са сликом, коју нам показују курсеви. Укупни обрт је велики али 90% од тога пада на последњи берзански дан у прошлој години — на име 30. децембар. На таблици а у загради назначени су обрти тог дана. Уз падајуће курсеве потпуно мртвило.

Обрт у току од 30. дец. до 5. јан. 1933:

у хиљадама динара

21/2% Ренте Ратне штете промпт	6.219	(5.000)
21/2% Рента Ратне штете термин	614	(593)
4% Аграрци	23	(23)
7% Ивестициони зајам	429	(427)
6% Беглудке обвезнице	718	(364)
7% Блер	989	(920)
8% Блер	222	(222)

7% Селигман	167	(167)
Аграрна банка	854	(710)
Народна банка	341	(254)
Укупно:	10.576	(8.680)

На париској берзи наши су папири нотирани:

	27.	28.	29.	30.	31.
4% из 1895 год.	29.—	28.90	29.50	29.75	30.—
5% из 1902	152.—	150.—	150.—	150.—	150.—
4.5% из 1906	140.—	135.—	132.—	144.—	135.—
4.5% из 1909	—	140.—	140.—	140.—	132.—
5% из 1913	32.50	31.—	30.—	31.—	31.—
4.5% из 1910	142.—	140.—	135.—	140.—	135.—
4.5% из 1911	130.—	132.—	131.—	131.—	131.—
7% из 1931	20.50	20.60	20.50	20.—	20.—

На њујоршкој берзи нотирали су наши папири:

6. XII. 32. 27. XII. 32. 3. I. 33.

7% Блер	19 1/2	18 1/4	16—
8% Блер	20.—	19.50	19 1/2
7% Селигман	25.—	18.—	17 1/2

Обрт у девизама износио је ове недеље на београдској берзи 3.32 милиона динара, од чега отпада 2.58 милиона на приватни бечки клиринг, код кога су курсеви шилинга пустили од 915 на 910 и 905. У грчким боновима трговина стагнира — обрт је износио свега 60 хиљада динара. На циршској берзи динар се опет стабилизирао на курсу од 7.— шв. франка за 100.— д. Нар. банка је повисила 2. о. м. све примове према државама са којима имамо нарочите уговоре о клирингу односно компензацији на 28.50% изнад златног паритета, док је за све остале девизе остао на 20%. У приватном промету прим износи 35% до 38%.

ZAGREBAČKA BERZA.

Devizno tržište. Prim za sve kliringe izjednačen je i iznosi sada 28.50%. Međutim kod valuta koje nisu u kliringu i gde se polažu dinari po privremeno vezanim računima, prim i dalje iznosi 20%. Isto tako i za ono malo deviza što Narodna Banka daje preko berza. I za sve valute prim iznosi samo 20%. Prem tome ako netko ponudi Narodnoj Banci potraživanja u švajcarskim francima dobiva preko kursa 28.5% dok za efektivne franke dobiva samo 20%. Međutim ako nudi dolarska potraživanja dobiva samo 20% isto koliko i za efektivne dolare.

Efekt. Konac decembra je prošao. Intervencija je prestala i to znatno. Neki kažu da su kursevi od 30 decembra bili bilansni kursevi. Teško u to možemo verovati jer kod samog sastavljanja bilanse treba voditi računa o kursovima toga dana a ne samo o kursovima poslednjeg dana u godini. Tako barem radi oprezni kapitalista koji ide za time da u bilansu pokazuje pravu sliku njegovog stanja.

Početkom januara kursevi su počeli da popuštaju. Ratna šteta zaključivana je i po 230 prema 250 koncem decembra, Sedampostotni Blair zaključen je i po 38 prema 43—44 koncem godine. Pab se nudio po 230 dok su zaključci koncem decembra bili po 268. Narodna Banka novac 3.800 dok su zaključci koncem decembra iznosili 4.300 dinara.

Kod dionica industrijskih poduzeća nema jačih promena. Trbovlje je u znatnom porastu i postignut je tečaj od 185 dinara.

Умољавају се п. претплатници да пошаљу претплату за 1933. годину.

Државна Хипотекарна Банка

Краљевине Југославије

Основања 1862. године

Основања 1862. године

Банком управља независни Управни Одбор

ЦЕНТРАЛА У БЕОГРАДУ

ГЛАВНЕ ФИЛИЈАЛЕ: Ниш, Нови Сад, Цетиње, Сплит, Скопље, Сарајево, Загреб и Љубљана.

АГЕНЦИЈЕ: Крагујевац, Ваљево и Чачак

Главни послови:

Рукује свима државним и јавним фондовима; пупилним, депозитним и црквеним капиталима, манастирским, општинским и задужбинским новцем и т. д.

Емитује обвезнице и заложнице.

Прима улоге на штедњу.

Одобрава зајмове на непокретности оп-

штинама и самоуправним телима на прирез и приход.

Финансира водне задруге.

Есконтује менице новчаних завода.

Ломбардује државне хартије од вредности и акције Народне банке.

За све банчине послове јамчи Држава

Стање 31. јула 1932. год.

Јавни и остали фондови, капитал и др.

Улози на штедњу

Заложнице (емисије 1910, 11, 24, 27 и 1929.

Хипотекарни зајмови

Зајмови на прирезе и приходе (комунални)

Зајмови водним задругама

Реесконт

Ломбард

Динара

1.353.326.996.42

„

733.516.967.95

„

837.547.458.26

„

2.289.557.866.89

„

544.836.825.40

„

76.755.221.80

„

129.584.489.36

„

122.691.753.31

Државна Хипотекарна Банка прима улоге на штедњу и плаћа годишње 6% камате

За сва обавештења обратити се на адресу:

ДРЖАВНА ХИПОТЕКАРНА БАНКА-БЕОГРАД (Југославија)

ИЛИ ЊЕНИМ ФИЛИЈАЛИМА